

The article examines peculiarities of music teachers' conducting and choral training in the system of higher professional education. It notes, in particular, the important role of development of professional competences such as the ability to perform interpretations of choral works, presents music-theoretical, vocal and choral and performing analysis of Liatoshynsky's choir "Vesna" ("Spring").

Key words: *music teachers conducting and choral training, music theoretical, vocal and choral, performing analysis of choral work.*

УДК 378.637.016:78

Селезньов М.Я.,

викладач кафедри академічного

та естрадного вокалу

Інституту мистецтв

Київського університету імені Бориса Грінченка

НОВАЦІЇ У ВИКЛАДАННІ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН МИСТЕЦЬКОГО СПРЯМУВАННЯ

У статті висвітлено новації у викладанні фахових дисциплін мистецького спрямування. Розглянуто інформаційно-комунікаційні технології для професійної діяльності вчителів музичного мистецтва, розкрито можливості їх використання в навчальному процесі.

Ключові слова: *новації, інформаційно-комунікаційні технології, вчитель музичного мистецтва.*

Постановка проблеми. Інформативне суспільство, що стрімко розвивається і змінюється, висуває перед мистецькою освітою завдання професійної підготовки студентів відповідно до потреб сучасної школи. Особливої актуальності набуває

проблема новації у викладанні фахових дисциплін з огляду на інтегративні стратегії розвитку мистецької освіти. У зв'язку з цим ефективність наукової, навчальної та навчально-методичної діяльності багато в чому визначається можливістю доступу фахівців до новітньої наукової, технічної та мистецької інформації, а також світових інформаційних ресурсів.

Мета статті — розкрити новації у викладанні фахових дисциплін мистецького спрямування.

Виклад основного матеріалу. Прогресивним, як відомо, вважають лише те ефективне, що дає максимальні результати, не завдає шкоди, відкриває нові можливості. Створення, утвердження нового буття як цілісного феномену є стрижнем, ядром інноваційного процесу, базовий компонент якого становить інновація (*латин.* *innovatio* — «оновлення, зміна»), тобто нововведення, новий підхід, створення чогось якісно нового, використання вже відомого з іншою метою. Інновація як результат передбачає процес створення (відтворення) нового, що має конкретну назву «новація». На цій підставі розрізняють поняття «новація» («новий засіб») як певний засіб (нові ідеї, методи, методики, технології, програми тощо) та «інновація», яке ширше за змістом поняття, оскільки воно означає процес, предметом якого є новації. Так, О. Овчарук новацію вважає «результатом (продуктом) творчого пошуку особи або колективу, що відкриває принципово нове в науці і практиці, інновацію — результатом породження, формування і втілення нових ідей» [3, 19].

Педагогічну інновацію в науковому середовищі розглядають як «особливу організацію діяльності та мислення, які спрямовані на організацію нововведень в освітньому просторі, або як процес засвоєння, впровадження і поширення нового в освіті» [4, 185].

Коло інтересів щодо новацій у галузі мистецької освіти обмежується визначенням самого поняття «інновація» (О. Рудницька, Л. Шевченко), особливостями модернізації фахової мистецької освіти (В. Горлінський, Г. Ніколаї, Г. Падалка, О. Щолокова та ін.) та окремими питаннями професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в сучасних умовах (В. Орлов, Н. Ткачова, В. Рожок, О. Шевнюк та ін.).

Цікавим методологічним аспектом інноватики С. Корчевна вважає міжнаукову інтеграцію. Авторка зауважує: «Залучення методів,

запозичених з точних наук, дозволяє сьогодні музикознавцям розглядати процеси жанро-, формо- і смислоутворення як дії методів фізики (експериментування), математики (комбінування), хімії (змішування), про що йдеться у дослідженнях О. Ровенко» [2]. У свою чергу, О. Ровенко висвітлює використання засобів кібернетики (управління системами), що дозволяє застосовувати новітні інформаційні технології у ряді музично-теоретичних дисциплін, таких як гармонія, контрапункт, акустика, інструментоведення, музична форма, оркестровка [5].

Аналіз наукової літератури, сучасні педагогічні дослідження та практика мистецької освіти свідчать про зростаючий інтерес до використання комп'ютерних технологій у межах цієї діяльності. На думку більшості учених-педагогів, реалізація багатьох задач, що стоять перед системою освіти, не можлива без широкого використання інформаційно-комунікаційних технологій. У зв'язку з цим однією із основних проблем сьогодення постає професійна підготовка вчителя мистецьких дисциплін у галузі інформаційно-комунікаційних технологій і використання комп'ютера як прикладного інструмента, який є засобом навчання та предметом вивчення.

Виходячи з вище зазначеного, **метою статті** є висвітлення новацій у викладанні фахових дисциплін мистецького спрямування.

Сучасні інформаційні технології вимагають від студентів Інститутів мистецтв обізнаності у широкому спектрі програмних засобів, які можуть сприяти розв'язанню їх професійних і дослідницьких завдань. Безумовно, комп'ютер може бути використаним як допоміжний технічний засіб для митців у професійній діяльності та у процесі фахової підготовки.

Зауважимо, що О. Бордюк виокремлює такі напрями підготовки майбутнього викладача мистецьких дисциплін при використанні інформаційно-комунікаційних технологій:

- робота з вербальним та нотним текстом;
- розробка нових інтерпретацій музичного матеріалу за допомогою прикладних програм спеціального призначення;
- пошук нових відомостей в мережі Інтернет;
- робота з музичними ресурсами в мережі Інтернет;
- уміння користуватися електронними енциклопедіями та бібліотеками [1].

Суттєвою допомогою для майбутніх учителів музичного мистецтва є використання інформаційно-програмного забезпечення при вивченні фахових дисциплін мистецького спрямування: сольфеджіо, гармонії, інструментування, поліфонії, імпровізації, аналізу музичних творів, основного музичного інструмента, камерного ансамблю, методики музичного виховання тощо.

Комп'ютерні технології привели до появи електронної інформації, яка все більше витісняє традиційну. З'явилась можливість набору не тільки вербального тексту, але й нотного, що, у свою чергу, дало можливість користувачам втілювати власні задуми за персональним комп'ютером, оскільки нотний запис є важливою частиною фіксації музичного твору. Оволодіння навичками його записування займає значну кількість часу. Прискорити цей процес допомагає нотограф, або нотний редактор; набір тексту в таких програмах здійснюється спеціальними шрифтами, які не поступаються друкарській якості [1].

Для забезпечення набору нотного тексту професійної якості створені спеціальні програми, так звані нотні редактори, а саме: Finale, Sibelius, Encore, Nightingale, Artsong, MagicScore, MidisoftWorshipStudio, Toccata, які дають можливість набору нотного тексту та його роздрукування, а також аудіовідтворення набраної мелодії та запису її в комп'ютерний аудіофайл. Крім того, вони дозволяють перетворювати музичні файли в нотний варіант (якщо важко знайти ноти певного твору) [1]. Зазначимо, що форми запису музичних творів традиційної та сучасної партитури дуже різноманітні й відрізняються один від одного.

У деяких представлених програмах частково використовуються елементи штучного інтелекту, що полегшує творчий процес роботи над музичним твором: зміна тональності, акомпанементу, метро-риту тощо.

Використання програм цієї групи є надзвичайно корисним для вчителя музичного мистецтва, оскільки відкриваються нові можливості у його педагогічній діяльності. Загалом програми, які призначені для автоматичного аранжування музичних творів, дозволяють сучасному музиканту не тільки з легкістю створювати композиції, різноманітні аранжування, варіації на будь-яку задану музичну тему, але й допомагають у пошуку гармонізації, імітації характеру гри, нових ритмічних та тембральних співвідношень, а також використовувати їх як акомпанемент.

Звернення до комп'ютерних технологій полегшує процес створення різних нотних хрестоматій. Цей вид діяльності сьогодні достатньо розповсюджений у професії музиканта-педагога. Він дозволяє об'єднувати різнопланові види інформації (графіка, текст), що, у свою чергу, робить хрестоматію зручною у використанні та більш наочною. Сучасні технології дозволяють учителю самостійно створювати хрестоматії різних напрямів у мистецтві, зокрема, хореографії, дизайну, графіки, та ефективно застосовувати їх у професійній діяльності як допоміжний матеріал.

Мультимедійне подання специфічних тембрових характеристик і способів виконання на різних музичних інструментах є ефективним засобом для знайомства з ними, а також для опосередкованого сприйняття музичних форм і жанрів. Знайомство з життям і творчістю композиторів різних історичних епох за допомогою сучасних технологій буде цікавим і незабутнім для дітей на уроці музичного мистецтва.

Особливо необхідним стає використання інформаційно-комунікативних технологій при знайомстві зі стилями і течіями популярної музики XX і XXI ст., в яких відеокліп — це домінуюча форма поширення і впливу. Для цього можливим є створення таких хрестоматій, які передбачають обізнаність не тільки з однією певною програмою, а вимагають знання програм різного технологічного спрямування, за допомогою яких можна додати до власного доробку фотографії раритетів, малюнки, копії рукописів тощо.

Оскільки потреба висловлювати та запам'ятовувати інформацію привела до появи мови, писемності та мистецтва, то виникла потреба у збереженні великих обсягів інформації і принципово нових носіїв. Кожен тип носія має свої особливості запису інформації. Як зазначає О. Бордюк, «для збереження мультимедійного файлу необхідно значно більше місця, аніж для збереження звичайного текстового документу. Тому досить важливо сучасному митцю вміти зберігати мультимедійну інформацію на накопичувачах різних типів. Найпоширеніший сучасний накопичувач — це CD/DVD диски, USB флеш-накопичувач, за допомогою яких можна швидко записати інформацію з будь-якими даними, а також зробити копіювання» [1].

У процесі викладання фахових дисциплін викладачі постійно здійснюють аналіз виконання музичних творів, тому використання

комп'ютерних технологій може значно полегшити цей трудомісткий процес. Комп'ютер може провести швидкий за часом технічний аналіз відмінностей у інтерпретаціях різними виконавцями одного й того ж твору; розпізнати особливості стилю творчості будь-якого композитора, музичного напрямку, жанрів.

Адаптація інформаційно-комунікаційних технологій дає можливість застосовувати новації у процесі вивчення різних дисциплін мистецького спрямування. Зокрема, під час викладання курсу світової художньої культури можна використовувати досить широкий спектр прикладних інформаційних технологій: програми підготовки презентацій MS PowerPoint, планшет (діджитайзер), електронні навчальні комплекси, прикладні програми спеціального призначення тощо. Суттєвою перевагою таких презентацій є представлення матеріалу у різноманітному вигляді, наприклад текстовому, графічному, відео, аудіо. Застосування ефектів анімації та відеоматеріалів прикладної програми MS PowerPoint із пакета програм Microsoft Office дозволяє привернути увагу студентів та підтримувати зацікавленість аудиторії демонстрацією репродукцій, фрагментів концертів відомих виконавців, хореографічних та оперних спектаклів, а також уривків художніх кінострічок [1].

Порівняно з традиційною лекцією викладач може використовувати заздалегідь підготовлені презентації і внаслідок цього у нього з'являється можливість акцентувати увагу на тому чи іншому аспекті навчальної теми. Безумовно, всі перелічені аспекти можна застосовувати не тільки при викладанні курсу «Світова художня культура», а також для більшості інших фахових дисциплін мистецького спрямування.

Для підтримки навчальної діяльності сучасного студента необхідно впроваджувати технологію створення Web-сторінок і сайтів, які можуть бути присвячені будь-яким мистецьким подіям або різним аспектам музичної діяльності. Окрім цього, існує технологія, яка дає можливість здійснити «живе» відтворення музики в режимі реального часу, що дозволяє спілкуватися з іншими користувачами, прослуховувати концерти або радіопередачі у реальному часі без затримок.

Зауважимо, що важливим чинником новацій у викладанні фахових дисциплін з музичного, образотворчого, хореографічного

спрямування є створення індустрії віртуальних музеїв, мультимедійних енциклопедій та бібліотечних ресурсів. Цікаво, що деякі енциклопедії передбачають перевірку знань, в яких користувачу пропонуються музичні тести та вікторини.

Специфіка професії учителя музичного мистецтва змушує його часто звертатись до словників різних іноземних мов. Адже музична термінологія, що часто вживається, створена італійською, французькою, англійською та німецькою мовами. Тому обов'язковим є знайомство з різними електронними словниками (у тому числі й музичними) і вироблення умінь користуватися ними. Проте для того щоб уникнути ймовірності використовувати інформаційні технології як єдиний засіб наочності та озвучення, необхідно орієнтувати потреби студентів за допомогою їх активного включення у процес творчості, кодування та розкодування, диференціацію та синтезування інформації і перетворення її в інтегровані знання.

Висновки. Таким чином, новації («нові засоби») у викладанні фахових дисциплін мистецького спрямування представлені як певний засіб навчання (нові ідеї, методи, технології, програми) у практиці вищих навчальних закладів. Сучасна професійна підготовка майбутнього вчителя мистецьких дисциплін базується на використанні інформаційно-комунікаційних технологій та застосування комп'ютера як прикладного інструмента.

Визначені такі напрями підготовки майбутнього викладача музичного мистецтва при використанні інформаційно-комунікаційних технологій: робота з вербальним та нотним текстом; розробка нових інтерпретацій музичного матеріалу за допомогою прикладних програм спеціального призначення; пошук нових відомостей у мережі Інтернет; робота з музичними ресурсами в мережі Інтернет; уміння користуватися електронними енциклопедіями та бібліотеками.

Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо у розробці курсу «Інформаційно-комунікаційні технології у підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва», в якому студенти мистецьких спеціальностей ознайомляться з навичками роботи на персональному комп'ютері для подальшої професійної діяльності.

ДЖЕРЕЛА

1. Бордюк О.М. Використання комп'ютерних технологій у сучасній мистецькій освіті [Електронний ресурс] / О.М. Бордюк. — Режим доступу : <http://enpuir.ppu.edu.ua>
2. Корчевна С.В. Музичний авангард в контексті педагогічної інноватики [Електронний ресурс]/ С.В. Корчевна. — Режим доступу : <http://enpuir.ppu.edu.ua>
3. Овчарук О.М. Основні напрями інноваційних процесів у початковій освіті європейських країн / О.М. Овчарук // Шлях освіти. — 1999. — № 2. — С. 19–20.
4. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / З.Н. Курлянд, Р.І. Хмельюк, А.В. Семенова та ін.; за ред. З.Н. Курлянд. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К. : Знання. — 2005. — 399 с.
5. Ровенко А.И. Концепция нового направления развития музыкально-компьютерных систем и нового музыкально-ориентированного языка программирования / А.И. Ровенко // Одесский музыковед. — Одесса, 1993. — С. 183–195.

В статье освещены новации в преподавании специальных дисциплин художественного направления. Рассмотрены информационно-коммуникационные технологии для профессиональной деятельности учителей музыкального искусства, раскрыты возможности их использования в учебном процессе.

Ключевые слова: новации, информационно-коммуникационные технологии, учитель музыкального искусства.

The article highlights innovations in teaching special disciplines of art direction. It examines information and communication technology for music teachers' professional activities, presents potentialities of their use in educational process.

Key words: innovations, information and communication technology, teacher of musical arts.